

УПРОВАДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ
ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ
РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

Педагогіка
школи

УДК 37.013.75(477)

Представлено матеріали з досвіду реалізації програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Упровадження диференційованих форм організації профільного навчання”. Обґрунтовано особливості організації діяльності динамічних профільних груп. Вміщено зразки індивідуальних навчальних планів. Визначено переваги упровадження диференційованих форм організації профільного навчання. Описано напрями діяльності психологічної служби навчального закладу з питань психологічного забезпечення організації допрофільного та профільного навчання.

**Світлана
СУШКО**

Директор Боярського навчально-виховного комплексу “Гімназія – загальноосвітня школа І ступеня” Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київської області

Ключові слова: диференційовані форми організації профільного навчання, динамічні профільні групи, індивідуальний навчальний план, індивідуальний освітній маршрут, предметно-груповою формою організації навчально-виховного процесу, психологічне забезпечення організації допрофільного та профільного навчання.

**АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

В умовах становлення і розвитку високотехнологічного суспільства в Україні виникає необхідність підвищення якості та пріоритетності допрофільної і профільної підготовки.

Реформування загальної середньої освіти передбачає перетворення старшої школи у профільну. Внаслідок цього мають бути створені сприятливі умови

Поліпшення якості шкільної освіти є необхідною умовою формування інноваційного суспільства та підвищення конкурентоспроможності українського випускника. Розвиток освітньої системи потребує постійного оновлення та впровадження інноваційних технологій, їх швидкої адаптації до політичних, економічних і технологічних змін у країні та світі.

для свідомого вибору випускником навчального закладу своєї майбутньої професійної діяльності та реалізації в межах навчально-виховного процесу ознайомлювальної, професійно-світлоглядної підготовки з певного фаху. Вищезазначене ґрунтується на врахуванні індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів та має забезпечити якнайповніше розкриття особистості під час її подальшої продуктивної діяльності. Тобто, профільна школа потенційно має найбільше можливостей щодо практичної реалізації принципу особистісно зорієнтованого навчання та реально уможлиблює вибір кожним учнем власної освітньої траєкторії у плані опанування предметними знаннями, уміннями, навичками та досвідом практичної діяльності, які максимально відповідають його майбутній професійній діяльності. Втілення цього вимагає певних змін у цілях, змісті, організації навчально-виховного процесу, розробленні новітніх дидактичних засобів і педагогічних технологій [4].

Суспільно затребуваною сьогодні є організація профільного навчання в навчальних закладах у такий спосіб, щоб кожен учень мав можливість збудувати власну освітню траєкторію відповідно до його запитів і потреб [3].

Українська школа будується на принципах єдності і варіативності. Єдність школи передбачає єдність мети та завдань кожного з її ступенів, наступність і взаємозв'язок між ними. Відповідно до Концепції профільного навчання старша школа функціонує як профільна [1]. Це потребує створення умов для реалізації диференційованого підходу до навчання та врахування індивідуальної траєкторії розвитку учнів. Профільність навчання визначається з урахуванням освітніх потреб учнів та їхніх батьків, кадрових, матеріальних, технічних можливостей школи, особливостей соціокультурного і навчального середовища, перспектив здобуття подальшої освіти випускниками школи.

Успішне розв'язання завдань з упровадження профільного навчання можливе за умови системної інтеграції

педагогічної науки і освітньої практики у рамках комплексного педагогічного експерименту на базі навчальних закладів, що мають відповідне забезпечення.

Мета дослідження: узагальнити та представити досвід реалізації програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Упровадження диференційованих форм організації профільного навчання”.

Виклад основного матеріалу. Протягом 2008-2015 років на базі Боярського навчально-виховного комплексу “Гімназія – загальноосвітня школа І ступеня” Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київської області реалізується програма дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Упровадження диференційованих форм організації профільного навчання”. За цей період реалізовано програми дослідно-експериментальної роботи з вищезазначеної теми, розроблені і впроваджені упродовж 2008/2009-2009/2010 навчальних років, 2010-2015 рр. [5]. Наказом департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації від 04 вересня 2015 року №238 “Про виконання програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Упровадження диференційованих форм організації профільного навчання” на базі Боярського навчально-виховного комплексу “Гімназія – загальноосвітня школа І ступеня” Києво-Святошинської районної державної адміністрації та продовження її реалізації” [2] *навчально-виховному комплексу втретє надано статус експериментального навчального закладу регіонального рівня* для реалізації програми дослідження з обраної теми.

Систему роботи навчального закладу з упровадження диференційованих форм організації профільного навчання представлено у низці видань [5], науково-методичних заходів регіонального, всеукраїнського і міжнародного рівнів, відзначено золотими медалями Міжнародної виставки “Сучасні навчальні заклади”, дипломом

Наукова новизна експериментального дослідження полягає у створенні інноваційної освітньої системи гімназії як загальноосвітнього багатопрофільного навчального закладу II-III ступенів

I ступеня Міжнародного форуму “Інноватика в сучасній освіті” тощо.

Метою реалізації програми дослідно-експериментальної роботи на період 2015-2020 рр. є: створення організаційно-методичних, психолого-педагогічних та інформаційно-технологічних умов реалізації особистісно зорієнтованого навчання і виховання в умовах багатопрофільної гімназії; розроблення, апробація та впровадження навчально-методичного забезпечення профільного навчання та допрофільної підготовки.

Об’єкт дослідження: навчально-виховний процес у гімназії як багатопрофільного навчального закладі.

Предмет дослідження: упровадження диференційованих форм організації профільного навчання.

Досягнення визначеної мети передбачає реалізацію таких завдань:

- розроблення та реалізація інноваційної моделі навчального закладу з високим рівнем якості освіти, новітнім навчально-методичним та інформаційно-методичним забезпеченням, потужним кадровим потенціалом;
- підготовка керівників та педагогічних працівників до створення управлінських й організаційно-педагогічних умов упровадження диференційованих форм організації профільного навчання;
- розроблення, апробація навчально-методичного забезпечення профільного навчання в умовах упровадження диференційованих форм організації профільного навчання;
- удосконалення та поліпшення якості освіти, розроблення, апробація та використання інноваційних методів навчання, проведення відповідних моніторингових досліджень якості освіти та особистісного розвитку учнів;
- реалізація особистісно зорієнтованого підходу до формування нової генерації українців у виховній системі гімназії;
- формування в учнів здатності до свідомого вибору професії, самореалізації та самоосвіти.

Наукова новизна даного експериментального дослідження полягає у створенні інноваційної освітньої системи гімназії як загальноосвітнього багатопрофільного навчального закладу II-III ступенів, що у свою чергу передбачає: визначення і

Таблиця 1

Зразок індивідуального навчального плану							
Навчальні предмети	Рівні вивчення			Навчальні предмети	Рівні вивчення		
	с.	а.	п.		с.	а.	п.
Укр. мова			4	Географія	1,5		
Укр. література			4	Фізика	2		
Зарубіжна література	1			Хімія	1		
Англійська мова			5	Інформатика	1		
Історія України			4	Художня культура	0,5		
Всесвітня історія		1		Фізична культура	2		
Правознавство		1		Захист Вітчизни	1		
Алгебра		2		Технології	1		
Геометрія		2		Біологія	1,5		
Разом: 35,5 год.							

* Умовні скорочення: рівень стандарту – с.; академічний рівень – а.; профільний рівень – п.

створення відповідних організаційно-педагогічних умов упровадження диференційованих форм організації профільного навчання; розроблення системи науково-обгрунтованого дидактичного забезпечення профільного навчання; створення, апробацію і впровадження оригінальної педагогічної технології; реалізацію особистісно зорієнтованого навчання та діяльнісного підходу в умовах багато-профільної гімназії; формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості молодого громадянина; розроблення та апробацію функціональної моделі вчителя, зорієнтованого на викладання свого предмета як складової комплексу відповідного профілю навчання та формування в учнів цілісного світоглядного сприймання обраної майбутньої галузі власної професійної діяльності.

У ході реалізації програми дослідно-експериментальної діяльності розроблено модель упровадження диференційованих форм організації навчально-виховного процесу в багатопрофільному навчальному закладі, розроблено та впроваджено технологію організації діяльності динамічних профільних груп, створюється навчально-методичне забезпечення

предметів, що вивчаються на профільному рівні [5].

Суть експерименту полягає в тому, що учні 6(10) – 7(11) класів навчаються за **предметно-груповою формою організації навчально-виховного процесу**, обирають предмети для вивчення на трьох рівнях: стандартному, академічному та профільному. Таким чином, кожен гімназист разом з педагогами та батьками створює власний індивідуальний освітній маршрут (успішним вважається впровадження, якщо на 10 учнів припадає 6-8 варіантів навчальних планів).

Побудова навчання на основі індивідуальних навчальних планів змінює принципи формування робочого навчального плану загальноосвітнього закладу, підготовку розкладу навчальних занять. Робочий навчальний план поєднує інваріантну частину, сформовану на державному рівні, та варіативну частину, в якій передбачені додаткові години на предмети інваріантної частини, предмети та курси за вибором, факультативні й індивідуальні заняття.

Важливою складовою організації профільного навчання в гімназії в умовах реалізації програми дослідно-екс-

Таблиця 2

Зразок розкладу навчальних занять учня 10 класу

П.І. учня	Урок	понеділок	вівторок	середа	четвер	п'ятниця	субота
		Навчальний предмет					
Асаєвич Владислав	1		всесвітня історія	алгебра	українська мова	алгебра	фізика
	2		зарубіжна література	алгебра	українська мова	алгебра	фізика
	3	геометрія	українська мова	українська література	геометрія	географія	хімія
	4	геометрія	українська мова	українська література	геометрія	художня культура	англійська мова
	5	фізика	англійська мова	біологія	українська література	історія України	англійська мова
	6	фізика	англійська мова	біологія	українська література	інформатика	англійська мова
	7	фізична культура	фізика	правознавство	алгебра	захист Вітчизни	

периментальної роботи надзвичайно важливим є побудова індивідуального освітнього маршруту гімназистів та створення індивідуального навчального плану. **Індивідуальний навчальний план** кожного конкретного учня поєднує сукупність навчальних предметів, обраних для вивчення на рівнях стандарту, академічному та профільному (таблиця 1).

Таким чином, у структурі змісту середньої освіти, на нашу думку, мають враховуватися два основні компоненти: перший – реалізує державні, обов'язкові для всіх вимоги до загальноосвітньої підготовки школярів (рівень стандарту, академічний рівень), другий – забезпечує індивідуальну зорієнтованість змісту освіти (рівень профільної підготовки). Учні мають змогу обирати навчальні предмети і курси, що поглиблюють, розширюють і доповнюють загальнообов'язковий навчальний зміст, а також прилучитися до різних видів практичної діяльності з орієнтацією на майбутню професію.

Складання розкладу навчальних занять на паралелях 10-11 класів передбачає поєднання складання розкладу роботи вчителів та розкладу навчання кожного учня (таблиця 2).

Нами визначено такі **особливості упровадження диференційованих форм організації профільного навчання**:

- гімназисти та батьки обирають предмети для вивчення на стандартному, академічному та профільному рівнях;
- навчання відбувається в групах кількістю до 12 осіб згідно з обраним профілем (як показав досвід упровадження програми дослідно-експериментальної роботи протягом 2008-2014 років, учні обирають ті навчальні дисципліни для профільного вивчення, які входять до переліку предметів зовнішнього незалежного оцінювання);
- кількість годин не перевищує санітарних норм (6-ти денний навчальний тиждень: 36 годин + 3 години факультативних занять);
- кожен гімназист має свій індивідуальний освітній маршрут.

Особливістю такого маршруту є те, що він розробляється спеціально для конкретного учня як його індивідуальна освітня програма. **Індивідуальний освітній маршрут** визначається освітніми потребами, індивідуальними здібностями й можливостями учня (зокрема, рівень готовності до засвоєння програми), а також чинними стандартами змісту освіти.

Використання індивідуально освітнього маршруту спрямоване на вирішення низки **завдань**, як-от:

- вивчити особистісні характеристики та рівень готовності учнів до навчання за індивідуальною освітньою програмою;
- забезпечити повноту засвоєння матеріалу, якість виконання завдань;
- урахувати індивідуальні особливості й інтереси (запити) учня;
- забезпечити:
- можливість розширення та поглиблення вивчення програмового матеріалу;
- розвиток ключових компетентностей (комунікативної, інформаційної, пізнавальної, самоосвітньої тощо);
- зміну ролі вчителя (учитель – супроводжувач, тьютор, консультант, координатор);
- здійснити супроводження особистісного розвитку дитини.

Однією з умов успішної реалізації такої моделі профільного навчання є добре організована допрофільна підготовка учнів 1(5) – 5(9) класів. З 1(5) класу на поглибленому рівні вивчаються англійська мова, українська мова, з 4(8) класу – математика. Планується в наступному навчальному році розпочати поглиблене вивчення математики з 1(5) класу. Крім цього, має бути високий рівень кваліфікації педагогічного колективу, матеріальна база навчальних кабінетів, що дозволяє здійснювати викладання профільних предметів на високому навчально-методичному рівні.

Важливим напрямом реалізації програми дослідно-експериментальної роботи є **психологічне супроводження організації допрофільного та профільного навчання**. Основою психоло-

гічного забезпечення допрофільної підготовки та профільного навчання є раннє виявлення і розвиток здібностей, нахилів і потреб учнів, формування стійкої мотивації до навчання, сприяння свідомому вибору учнями галузі майбутньої професійної діяльності.

Психологічна служба навчального закладу спрямовує свою діяльність на здійснення системи заходів, спрямованих на забезпечення психологічного супроводження організації допрофільного та профільного навчання, а саме:

- активізація профорієнтаційної роботи з усіма учасниками навчально-виховного процесу (діагностика, надання професійної інформації та професійної консультації, просвітницька робота, організація екскурсій, зустрічей тощо);
- відбір дітей у профільні класи, класи з поглибленим вивченням певного предмета;
- відстеження правильності обраного учнем напрямку профілю навчання, предмета для поглибленого вивчення, виявлення та попередження психологічної та соціальної дезадаптації в умовах виникнення труднощів і стресів;
- забезпечення участі учнів у роботі МАН, предметних олімпіадах, конкурсах, турнірах тощо;
- проведення занять, курсів за вибором, спецкурсів, факультативних курсів, гуртків з психології “Світ професій”, “Я і світ”, “Основи вибору професії” тощо;
- залучення дітей до участі в роботі різноманітних шкільних секцій та гуртків;
- розширення взаємодії навчального закладу з центром зайнятості (ознайомлення із переліком професій, професіограмами та професіокартами, станом ринку праці регіону, професійно-технічними та вищими навчальними закладами), іншими установами й організаціями для проведення просвітницької роботи;
- удосконалення технології виявлення і розвитку здібностей учнів, створення найбільш оптимальних

умов для їхнього навчання і виховання;

- організація системної роботи педагогічного колективу з проведення профорієнтаційної роботи з учнями, ознайомлення їх з основними психологічними чинниками, що визначають успішну діяльність людини в тій чи іншій сфері (психофізіологічні особливості, здібності, мотивація тощо), найважливішими вимогами професій типу “людина-людина”, “людина-техніка”, “людина-художній образ”, “людина-природа”, “людина-знакова система”.

Ураховуючи особливості впровадження диференційованих форм організації профільного навчання, нами визначено такі його *переваги*:

- зростання успішності навчання не тільки з профільних предметів, а й із загальноосвітніх (непрофільних) (за даними статичних звітів Українського центру оцінювання якості освіти гімназисти-випускники показують високий рівень знань, а за результатами ЗНО-2015 з української мови та літератури заклад увійшов до сотні кращих в Україні);
- можливість вибору індивідуальної освітньої траєкторії (напряму реалізації особистісного потенціалу кожного учня в освіті), що робить випускників конкурентоздатними на сучасному ринку праці;
- практичне співвіднесення мети і результатів навчання (для порівняння: якщо до 2008 року вступ випускників закладу до вищих навчальних закладів згідно з профілем навчання становив 63-70%, то випускники 2013 та 2014 років обрали вищі навчальні заклади для продовження освіти, що на 97-99% відповідають профілю навчання в гімназії, що є беззаперечним аргументом на користь такої форми організації навчально-виховного процесу);
- сформоване психологічно комфортне середовище для навчання та виховання;
- зростання рівня професійної ком-

петентності педагогічного колективу, підвищення готовності педагогів до реалізації інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи, постійне прагнення до самоосвіти та професійного розвитку.

ВИСНОВКИ. Результативність реалізації програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з обраної теми підтверджує необхідність упровадження диференційованих форм організації профіль-

ного навчання у старшій школі і забезпечення оптимальних умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення. Профільна школа може найповніше реалізувати принцип особистісно зорієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі індивідуальної освітньої траєкторії. До того ж у процесі профільного навчання розв'язується одне з головних завдань сучасної загальноосвітньої школи України – формування і розвиток особистості на основі врахування індивідуальних особливостей учнів, їхніх освітніх потреб, нахилів, інтересів і здібностей, зумовлених орієнтацією на майбутню професію.

Светлана Сушко

Внедрение дифференцированных форм организации профильного обучения: (по результатам внедрения программы опытно-экспериментальной работы регионального уровня)

Представлены материалы из опыта внедрения программы опытно-экспериментальной работы регионального уровня по теме “Внедрение дифференцированных форм организации профильного обучения”. Обоснованы особенности организации деятельности динамичных профильных групп. Помещены образцы индивидуальных учебных планов. Определены преимущества внедрения дифференцированных форм организации профильного обучения. Описаны направления деятельности психологической службы учебного учреждения по вопросам психологического обеспечения организации допрофильного и профильного обучения.

Ключевые слова: дифференцированные формы организации профильного обучения, динамичные профильные группы, индивидуальный учебный план, индивидуальный образовательный маршрут, предметно-групповая форма организации учебно-воспитательного процесса, психологическое обеспечение организации допрофильного и профильного обучения.

Svitlana Sushko

Implementation of Differentiated Forms of Optional Courses

The article presents the experience of the program of experimental research work at the regional level on ‘Implementation of differentiated forms of optional courses’. The article explains the organization of dynamic optional groups. Individual examples and advantages of the curricula are provided. The author describes the process by which psychological service providers within the educational establishment assess the psychological benefits of including optional courses in the curriculum.

Key words: differentiated forms of optional courses, dynamic optional groups, individual curriculum, individual educational program, organization of educational process based on subject groups, psychological assistance for optional

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ МОН України від 21.10.2013 № 1456 “Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/. – Назва з екрана.
2. Наказ департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації від 04 вересня 2015 року №238 “Про виконання програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми “Впровадження диференційованих форм організації профільного навчання” на базі Боярського навчально-виховного комплексу “Гімназія – загальноосвітня школа І ступеня” Києво-Святошинської районної державної адміністрації та продовження її реалізації” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://drive.google.com/folderview?id=0Byr8DDra6a0pbF82X2QyRzhXdkU&usp=drive_webhttp://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/. – Назва з екрана.
3. Піддячий М.І. Підготовка старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання : монографія / М.І. Піддячий; Ін-т педагогіки АПН України. – К. : Пед. думка, 2008. – 288 с.
4. Самодрин А.П. Впровадження системи профільного навчання в умовах регіону : наук.-метод. посіб. / А.П. Самодрин. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2008. – 109 с.
5. Сушко С.М. Організація профільного навчання в умовах гімназії: досвід, проблеми, перспективи : наук.-метод. посібник / С.М. Сушко, Ж.Ж. Осипенко [та ін.]. – Біла Церква : КОІПОПК, 2012. – 162 с.